This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशाय नमः ।

१ तं विपदंतकृतं । ते यमिति भावः । अमुहुः निषेवितुं स्वतरुं स्वनियत इत्यानुअनतिक्रम्य यथास्वतरु । य
थार्थेयमी भावः । यथास्वतरु स्थिता प्रसवश्रीः पुष्पफलं प्रसवं अतिर्यथास्वकृतेते प्रसवश्रीः । प्रसव पुष्फले
पुष्पोद्गमः । शाकपार्थिवादित्वात् समासः । सा तथा येन ते । कृतं यथास्वतरु सुस्थिता प्रसवश्रिया । यथा
स्वतरुकृत प्रसव श्रियेत्यर्थः । अनन्तानां गणानां युगपदृतु विपद्माद्धेआहितं । युगपदृतुगणः प्रादुरभूदि
त्यर्थः । ते हि तरवः सेवकाः क्षिपंतीति भावः । अत्र सर्गे सर्वत्र यमकं दृष्टालंकारः । तल्लक्षणं तु मे चतुर्थे । अ
र्थालंकारस्तु यथासंभवमुन्नेयः । अस्मिन्सर्गे द्रुतविलंबितं वृत्तं । द्रुतविलंबितमाह नभौ भरौ इति लक्षणा
त् ॥१॥ अथ लोकवेदयोः प्रायशो नव्यवहारादृसंतमादौ वर्णयति । नवेति । सहरिः पुरोग्रे प्रथमं वानयपलं
निम्नत नवपर्णानि पलाशानि वनानि किंशुककाननानि यस्मिंस्तत्तं नवपलाशपलाशवनं बहुपूर्वपदो बहुव्रीहिः
पलाशाः किंशुके पत्रे पलाशमिति विश्वः । स्फुटानि विकासानि परागैः रजोभिः परागतानि व्याप्तानि च पंकजानि

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1587
Dist. Nagpur

Acc. NO. ~~2486~~ M-1587
माघव्याख्यान
मल्लिनाथ
शके 1831
poetry
18
34

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पा... तं स्फुरं परागपरागतपंकजाः स्फुटाः अतएव ...जतां ताः आपेतं समयोकविस्तानलतां ताः प ...वाः य
स्मि... तं स्फुटं तां तल तां तं ...मनो भवैः ...बु ध्य समा ... तु रमि स्तु गं धि ... रमिंवसंत मव लोके यदपश्यत । स्फुट
मि... कि स्वर्णे जाती फुल्लवसंतवीः । सुगं धौ च मनो ... चना ध्यवा इति विग्रहः । इह प्रति पाद प्रथमा द क्षर द्वय
स... स्त्र या इत्र ... पय मक म क्र मा चतुर्थ पादे पितदेकं यमकं एक स्मा द्व्यप ... र मिति स जीतीय सं म
ता । जत मं इति भावाः । सरसा म तुत र ग त ती : इलं ति विक संति कुप ल या नि य स्मि... कर्मी णि तप ... त्या व लय न्
वा त्व य न्ती त ल इति भाव : । मरुत र संत वा ...व वी आ या ति स्म । आ तु लय ती ति । कुरव ... कस्त व क व्य ति वं
... नि ले ... ने ष्यत एव गुणवत : ... गु णा स्य कुरव क स्त व क स्या श्रये न ... गुणो द्यो नि ज नी जि म गुणो
वयो ... हरिव ध्वनो विलो चना नां तारका : कनीनिका : तारका ख्याः कनीनिके ... समरः । तुलय ति ... स्म ... काय
त द्व ... त्यर्थः । तु ला शब्दा त्तु द ... पर्या या त् ... इति ... प ... इह । स्म इति ... ते ... दा ... प मा लं का रः । ४ । स्फु
र मिति ... लं कां च न कां ति भिः ... कुसुम वर्णे ... पकेषु तं ... पक स्य ... मध्य गत मि त्यर्थः । ... स्फुरं विकचे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रशोकगुच्छं मेघ। भेदः मिम्योऽन्तां विभर्त्ति नितरां मिदाम तो भिनस्य विरहिणां हृदयस्य हृदयपिंडस्य संधिमद्
न्नाग्निना कपिशितं कपिशीकृतं पिशितं मांसं समासाद्य लोभतो गुप्तेक्षा। पाद्मरेति। आम्रवणस्य कृतवनस्य
आम्रस्य तो रसो लौं स्वेत्यमरः। प्रविरलः हारेत्याह्निमावनमकारस्यणहं। रजःकणाः परागपर्णादिव परि
तःऽपरिनिपतिताः रजःकणाः पं। स्यानंग कृतीति पथिकाः पथिकन्निति कन्नस्वप्नः। तेषांत्रज्यान्मभ्रंशं परितेउः
२ पतिलापयास्तु। अतोदुर्दुरस्तूर्णं [illegible] लौ अस्यस्य मिति भावः।४। रतिपतिरिति। प्रियतमेउ विषये कृता। उपः। प्रतिघा
हृदकुंथोस्त्रियामित्यमरः। वधूरनुजायिका कपितामग्यारस्तु मेध्यंती। तुतु रजौ क्रियायां क्रियार्थायामिति भवि
छदर्थेऽत्र स्वपयः। अर्केनोर्ध्वविच्छदताधम एपयोरिति षष्ठी प्रतिषेधात्वधूरिति द्वितीया। रतिपतिनाकामे
नप्राप्ताप्रतिवेवत धात्रीप्रवणा नीरं तमेव यताक्षां कोप स्याग दर्शनादृद्यप्रदुत्प्रेक्षा। वज्रेणेव ध्वाणां रसो मकरंदः
सहश्च सवर्ले नन स्यानेन पेशलेध्वनिर्मधुरस्वरामधुपावलिः कर्णौ निगंती स्वगावृक्षान्निरगात् निर्गता। २
हृणोगान्तुं कीतिगादृशः।७। त्रियमस्तीति। तुगुरुएर्महतोम स्वरस्य देषस्यादि दुस्यालो आदि विद्भिदिछिदेः भ्रु
रघ्रकाम्पकिराश्राह्वाचापरउष्टधाकोकिलेत्वया प्रियमत्योः सदृशं यथा तथापि किमपि परैदुर्ग्रंधं हृदयहितं
प्रतिबोधिताऽपदिष्टा अंगनाः प्रियतमाया याचितमनार्थितमेक्वउ निर्जां गंअऽदर्पयामासुः। दत्तो लुंठि.

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गतिस्थ्रस्यादिमामिषा उक्ता कोकिलाक्र जितमवणानंतरमे वागर्पणाको हुकव हेतुकापनंतरन्त्या येनतपापि
मपि वोधिताइत्युक्ते मिभ्रुकरैरिति । मभुकरै केर्तेति: अपवाद्मगवंचनो दिनिमित्ते संघणस्तित्राघ कुर्वती
स्यपवादकरण्याखात्तिरिव पथिकाह [illegible] वपरिवाप्ती स्वराजमाघीशाविशेषध्वज्ञपिस्या समानि परिया
क्लिनीत्यमरः । मोक्षिपितुर्कः । घचसागमित्यक [illegible] कथा माभूदीप्ता करणेन दमिताः जिताः श्रा कृशः संतद्ष्टे
र्थः । रजेर्यता कुर्माणि कृः । दंजर्ले निगगस्य एवदशपधानकाः लोपः । इहोपमानमगसा इत्यादेपचारिके
मगहण्ठपमयधपथिकस्यकी सावरोधः । [illegible] निस्वः स्यमगण नचित्रा विषयहोतम्रगयन्हगर्वदेशस्य
चयशमावृत्यः । यथाथा धगणस्य नवागत्रियिशाः पतं तिनखनमभुमरहुं काणह्लशः पापाः स्मशाणरपवसं
मेहुमितर्थः । अनेकेवोपमेयं ४९ । नसमनिरहसेति । अमहस्याकस्याज्ज्ञऊमानामपिविचीवया अमचेत्कर्णेपि
कुधारि [illegible] दंस्येत्तिमावः । चित्रोतेः सनंताडुस्तस्यादि तिशिवपापकारप्रत्ययः । विभाषावेतिविकल्याकुहीभा
वः । रसाक्रमास्समनिहरसनमागतस्यावजेविलोहल्लेन पहितेः । तथापिविनमन्त्रतेरेप्पाडश्रकैर्यत्ननेती
वनकादपः मनुनागरिका इतिभावः । नमौ तेयमनगा अमहस्यातेयास्त्वत्तमाशुः भावोनेतातयाx ४६x नतेथा
पु [illegible] स्तेनन १०जो मुः ऊ आस्तः १ चजेनोः ७ रुषाः ५ हषानराः ६ समहेपः कोताकरणहितोपिनडवति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वतु ८

सनुं तकस्थ[illegible]नौ [illegible] स्तु[illegible] यपदेशोसि ध्येवेति भावः ॥९॥ अथ कश्चित्तत्पंन ग्रहाश्लेष तुल्यार्थश्रियामसि
मातेनाश्रि[illegible] नाह । [illegible] त्वं न भरेणा[illegible] ने[illegible]जिता भो लवका भ्यामानमंतीनयन ले ता
पयाः तयोः का[illegible]: [illegible] जितस्तवकानम न्यपलते स्तवकानमन्यपलतो पमेहृत्यर्थः । अनएव देवि
२ [illegible] विरसि मद[illegible] पराणि: परागवतीरिति [illegible] हेतकि: अंगुरुहणांलतीरपास्यतवामि
[illegible] नेचलति । विकिरन्ती [illegible] भावः । तथा च[illegible] [illegible] करोव्यज्यते ॥१०॥ अथाजेलवामि
[illegible] गमने कारणमाह । [illegible] तवपुरश्चि । [illegible] स्तनकंते नवपुष्पा मधुरे अथपेवन
[illegible] भ्रमरा [illegible] सुमन [illegible] वं [illegible] मनसो
[illegible] [illegible] पनपर्या [illegible] । अत [illegible] नवसे लोभाराग [illegible]
[illegible] मनसो [illegible] । अत्र [illegible] कस्तवपं ग्रहाश्लेष [illegible] त्रिवस्य तद्वपेहेतो ३
स्पर्शः । [illegible] द्वितीया चतुर्थी । अत्र [illegible] कस्तवपं ग्रहाश्लेष [illegible] पार्वतीं प्रति [illegible] स्य
[illegible] गमने [illegible] [illegible] वैराग्य [illegible] प्रति [illegible]
मकानुसारेण [illegible] पिमप [illegible] । [illegible] अलिमपादिव
[illegible] पद्मी चमसातु यथामधे तद्वैपरीत्येनाद्विरे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धादित्यत्वमहिवालंभो ध्व्यगमनेन। अत्रोपमानुप्रासयमकं नाम द्विजातीयानां संसृष्टिः स्यादेवं तथा यमकानां
त्रयाणां चतुर्थपदादावेकस्या दक्षरद्वाभ्यां त्रिभिश्च परतोऽक्षरत्रयावृत्तिलक्षणानां स्थितत्वात्संजातीयसंसृष्टि
श्चेष्टा ॥२२॥ द्रुतीति। द्रुतविलंबितं प्रलापिनमनंतरं जगुणस्यान्नमनेन उन्नतरायसुनेतौ स्तनौ यस्याः साक्षा
त्कालीपसर्जनादसंयोगोपधात्तिजीप्। कुलिनया चपलया विद्यते यस्याः सा पावलित्यानुद्विलिवद्
र्द्रुतिमत्त्वेः। उद्दर्तिप्रियामध्यस्थो मयाऽउपलक्षिता अग्रना अलिनयादिवरमसामस्य जेअलिलिग
पक्षेन तस्तुतगादनेनेतिभावः। स्वं जपारिग्रहगृहति धातोः कर्तरि क्विप्। जनाम न्मथम मध्यस्थामध्येयेनाधिकी
मता ॥२३॥ वदनेति। वदनस्य सौरभैः सौगंध्येन लोभेन पारिप्लवमता भ्रमरेण लोहटनेनाथः संभ्रमसोनसेन्तेरा
नष्ठ्यादित भियावर्जितया अलिनमा असस्थिता या श्रुत एवा ऊकेरलकपाति नोलेहटण चंचलाक्ष्या अन्यथारसे
तरेण कलौ रवजायाः कलकलः कोलाहलो विदधे विहितः। अलिनयादप्यसरं त्याः कां चिदुल्लध्वनिरज
नीत्यर्थः। एतेन चकितत्वमुक्तं। चकितत्वमयसंभ्रमः। अनुप्रासयमकयोः सजातीययोः द्वयोः अलंकारयोः संसृष्टिः
स्याद्वैवतावानस्यायमकयोश्च द्वयोः चतुर्थपादादावेकस्मादक्षरद्वयं परतोऽक्षरत्रयावृत्तिलक्षणयोः स्थि
तत्वादालीयद्वयोः संसृष्टिः ॥२४॥ अजगणोन्नतीति। याः ककुदरादशियोषाद्वयोः गभीगनणाणो वृहशः च हक्षा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्थः । स्मारकोद्दीपनत्वात् [illegible] श्रवस्य पुंस्कोकिलस्य ततः स्मरणमपि प्रियंगमावेकवचनं प्रियानित्यर्थः । अभि
मानिनीनां मनांसि [illegible] मानेनोत्तरया । हतनोदीर्घस्य वचनेस्य [illegible] पुंस्कोकिलस्य । नाजगणन्नगणयन्ति आग
णे श्रीः शरदि कालो [illegible] चूतस्य फलस्य [illegible] कुसुमाकरः [illegible] मधौ वसंते सति वर्तमाने म
धुपैर्वसंते चेति [illegible] मदनव्यथा विधुरत्वात् विकलीकृताः [illegible] भवन्ति [illegible] प्रवृत्ता
इत्यर्थः । २५ । कुसुमेति । गतभर्तृकाः वियोगिन्यः [illegible] अपरः [illegible] कुसुमकार्मुकस्य
कामस्य कार्मुके [illegible] जवनैः शिलीमुखैः शरैः [illegible] विग्रहः [illegible] शरीरः [illegible] मरणमपि प्रतिपद्
[illegible] कैरुपवनेष्वित्यर्थः । २६ । अथ [illegible] भुजगा
नि त्रिभिः कुलकं [illegible] हे सुतनु [illegible] । [illegible]
[illegible] च नमित्यर्थः । [illegible]
प्रियो [illegible] नीतिरपि [illegible] इति भावः । गम्यमानक्रियापेक्षया च
तुर्थी । तदपि तथा वसंतप्रतिमधौ वसंते सान्निहिते [illegible] सति [illegible]
[illegible] । शिशु [illegible] इत्यर्थः । २७ । रुज

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न तो ७

तीता। प्रियतमया दूतया अपशंकिभिरनर्थैर्लोकैर्भिः। प्रेम पश्यति भयान्यपदेशादिति भावः। वां धवैस्त्वयि विष
ये गदिताः उच्चारिताः क एव त्वसौ वा आविरहवेदनया अचिरादस्मत्प्राणान् त्यजति। वर्त्मनामावसमीपवृत्तः।
दूतिरेवं विधाः गिरः उक्ताः हे सखि विगतं यथा स्यात्तथा मानं तथाभूतो। वितथं ललनं तेन चन्द्रस्य समरः। बहुव्रीहौ विशेष्यलिं
गता। आलम्बलं दिलाहुह्रस्वः। नित्यसमासः। अविनयोः सत्याः मा वितथा मा कृथाः। स्थाति शोके नामास्थया दर्शः। वि
पूर्वान्तनोतेर्दुः स्याः। अननाद्येभ्यस्य स्यरत्याः रातिविभाषा स्त्रीवर्त्तुकृ। अरुन्धती पुरे सान्निध्यानुमासिकलोपः।
नमायोगे दूतस्यागमनति बोधः। ९०। नेति। अनेन त्वं दूरगतो दूरस्थो विमर्दं वसन्तो लक्ष्यं। मद उद्भवे उल्लेखस्य सम
रः। नातिवर्त्तते नातिक्रमति। इति धंभूतया वं बुस्मरेन। ग्रामजनेन वं बुसहायेभ्य स्त्रियोगिताः स्वयः। उदि
नैरुक्तैः वरैः कर्मणिक्तः। नीतेः सत्यवचनैः। सत्यं तथ्यमृतं सम्यगिति अमरः। नहि प्रणयिनः नृदेवदैवादागतस्य
खरं कण्ठशब्दं निशामयन्युक्तेत्। श्रुत्वा अरदर्शने स्त्रीराशिक अल्पमिश्रा दृश्यः। अपि पुष्प वर्षं दृश्यापादृश्यः। वधूरमतैः
सुधाभिरिव निर्घोषो निर्वचार यानेर्लिङ्। निर्वारणं निरस्त्रिकं स्वं। ९१। मधुरयेति। मधुरया मनोहरया मधुना
वसन्ते नवोषिताभिव्याप्तिकाः। उष्णधर्म दृष्टिता तानुपवर्धयते। तां सां माधवीनां अतिमुक्तलतानां। अति
कुः क्रुः बुद्धकः स्या वसन्ती माधवी लतेति अमरः। मधुमय आमकरंदं सम्पदा समेधितमेधया संवर्द्धितम्प्रति

8

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मया अतनत्वकुत्सद्यता स्तुन्त्वदेमदकरः। एवा यशातं ध्वनिविभक्तीतिङ स्मद्ध्यमिष्य तेनयानङ्ताम भृकृतांग
मानो यागुहुर्निभ ताक्षरं लवग्रस्तया स्थितोदयथा तथेस्वर्थः। अथवा सर्वैः श्लोको वर्णासिकरवव्यंज कविशेषा
मावारस्कुट्टनितमता माश्रिता जैं। सर्वपथीनाः कवयइतिउत्तरे उच्चैर्गीतागायते रविवक्षित कर्मकाण्डावेलि
२ ट्। वं धवे वक्ष्यमाणहेतुं समतापरत्तुं कृतङ्जितत्वस्तण समनाकप्यो गुणाः। २०। अकृतशिक्षितेति। अकृतशिक्षितानामकृतणी
कृताति अविलोकितवैव लानि यथा स्माकुरुः पश्चिकान् अध्यगान् विरहित्वा अपरितापिनः संतत एव विदधती
उच्चैरयो श्रवकैः स्तुवताः। अथ्य यस्त र्षभान्नाम कश्चप्राकृट।। इत्सक चप्रत्ययः। विकचितानविकसितायाके प्र
कसहतिः पञ्चशःकुसुमानांश्रिः सादयह्य ताहस्त्रियं दवान्निशोभानुदयेहत्। निदर्शनालंकारः। इतिव
संतवर्णनं। २०। अथ ग्रीष्मवर्णनमारभते। २१ व्यासादि। पत्र शुचौ क्षितिमरज सां [illegible] कवेः कांतयः रविनुरं
गतनक्तहतुल्यतां स्पर्शाश्वरोमयावर्णद्वयतिहरिद्वर्णा भवती त्यर्थः। अतो शुचिः ग्रीष्मः शुचिः शुक्ले शुपहते ५
संगारायाः ढ्योत्सया। श्रीकोकुनवहेपिस्याद्दितिविश्वः। नवमल्लिकाः पुष्पजातीमभूत वपः स्वलिंगाहृत्प्रमरः
पुष्पमल्लेष्वपहुमल्लं मिलितंतुकि निवेहुत्व ग्रहणात् तु पा। तु पितुर्मिव छद्मलिवचनेभवतः चिराचिरस्यामि
नासोत्मसंपद्यासोताः स्त्रिपरगं धाइत्यर्थः।। विदधत्कुर्वन्तु पायपोग्राममः। २२। [illegible] दलितेति। पाटली

५५८

पाः अपयथाः पादजोत्कृष्णकरलोद्भ मृलेश्ठवृहुत्रमितिवृहुले गृहणादत्तु रानैवतेजस जाख्यदजिनावि
भिन्नाः कोमलपादलेकृस्न जायेन। तस्मिन्निजव धनांभ्यसिने निभ्यासे अनुविधंते अनुकरोतीतितथोक्तं
सादृलोत्सर्पः। उन्मद शृंगतया लयो यस्मिन् उन्मदत्रमदलो लोमहृतिथीष्या निजनानिवहमिसतिवाते लं
दाक्षपदेषु। विनोमिभिर्वलसनशीलैः कामिभिः। वीकलक्षकथः अमहृतिविठलम लयः। मदेन लो
पंच पाले ठपादेमनैर्गतिद्स्पर्पः। रुचा निकिलरहृहृति। वृतेहभिः स्त्री भिःतलालालपनेनमस घसकेनव
हितुषारत्तो मलश्रीकरधारिताः तुषारेहिमशीकरनिलिंष्वनः। मलनादपिनो दसिनिदृष्टिरेभिहिताः। तेषांसं
तापशांतये सानार्दृत्वाजिजिगन्निपपः। किंचकरलपानिनाम्बरहृद्‌आर्द्रम्बसमरेणुः। ७ दृष्टिनवके
श्रीविबकहेमिविकीर्णः करानैः कर्मणि लिट्। कुठन्नरुनामिनिगुणः करेणकरेहमिलिपादस्तुतन्नरपदा
दौपमृह्ठन्नमलंगाद्वपः। ५। अथवर्षा वनारमोहाहृत्कूरदिसादि। हृत्कूरनीश्रधीरेचंचलेवतडितो नयनेद्रु
वताडनयनेयस्याः सा श्रालिना श्रीरिलोत रूपयोधरामेवायस्याः साअन्यत्र नैतवैचनौपयोधवैच तरुपयो
धरेश्रापंगहृो इतद्वकवजावानदलितं नृपतितंयस्याः साजलधराधाजिर्मेघपंक्तिः अत्रजलधरावलेमें
सपयोधएलांवावयवावयवविभायातेहृपकनिर्देशः। अभ्रतिपालितस्वसमया अनपेक्षितनिजवेलास

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ती। एकत्र यौगपद्यादन्यत्र यौर्ध्वं घेति भावः। जगतीधरं रैवतकं प्रियमिव समयात्समागच्छन्ती। अपनेर्लब्द। पयोज
मतीश्च यौगपद्यं चाधांअ तेन धरशब्देन षष्ठीसमासः। अत्र विशेषणसामर्थ्याज्जलेधरणशौनायिकत्वप्रतीतेः
६ समासोक्तिः। सतो प्रियमिवेत्युपमालिंगेन संकीर्यते। ५४॥ गजेति। नभसि श्रावणमासे। नभाः श्रावणिकश्च
सहस्यमरः। अंबरे व्योम्नि गजकदंबकमिव मेचकं श्यामलं। कालश्यामलमेचकाः इत्यमरः। उच्चैरेवन्नेकैः
रुन्नतैर्नवांबुदैर्धीरध्वांगनायकः एकपनेः रसो यस्य तं मेकरसं रसां रंजरं तिरस्कृत्य रेममित्यर्थः। कंचन्नुरमं
प्रियं रहस्येकांते न चक्रमे न कामयते स्म। नथाकाभिरुसाच्च। सर्वैविद्युभाः सर्वापि तन्नरंगनायकमे अभिस
साच्चेति नवोदस्यो दीपकशान्तिशयोक्तिः। इह कामनार्थकर्मत्वोऽभिसरणास्यानर्थकर्मत्वं च नायस्यान्य
येन पत्नकंचुयायाममथाः क्रमशाधेन पीजनाप्येवास्थ्या अनुपपत्तिरिति। धनेषनुर्वंजपस्य धनेष्वचापव
६ त्ययस्यप्येकोऽप्योभेदस्यसंबंधीशब्दलस्यनाभावः सवलिमाविधिश्रुताप्याद्यमिव्यस्पातिविविधानो
नायत्तोऽपजामनःस्तायपयोस्तपोः कुंडलयोः श्रुतिविनानेन कांतिजेनसंपत्तितामितिलिनां शब्दो निजे
नीलभासोऽयस्यतन्नयोक्ते। शेषाद्धिर्मोषनिकप्रत्ययः। बलिमानसुखाव स्पृष्टुराहं कारहरस्य हरवंउरनुयचे
अनुचकारनवद्भ्यासत्यर्थः। उपमालंकारः। ५५॥ कुतेति। कुतसमीरणोद्धातस्समस्तेनवाजिवारिदैः स्मले

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ाक्षि ह ना यासौ व्यवहिता वक्षणे लक्षितव्यवहिताक्षणिका र्भी वनिरोधनेऽप्यर्थः । स्मातानुजिमवत्पूर्वकाले
के स्यादनाम मासः । अविरं दोविर्यस्याः साऽविरोदिः । दिभुतेकुन्नसमीरवेलैः विटपैः श्यारिविभिः लक्षणे लक्षित
व्यवहितानवतमालेनिभस्य नवतमालेन सदृशो स्यत द्वन्नी लक्ष्ये स्यर्थः । निस्वनमासः । नभस्य कृचित स्यन मल
रोर्नजरिगुह्य हृयारो वतूः उपमालेकाः । अत्र नभस्ल रोर्नभ श्रेष्ठ स्य लोरव्याने नकृष्णस्य स्ययाघ्रा दिवक्रे षा
गोश्वरहानन माले शाद्व नक्लिशे घगादिनोंत नीले सामान्येन वो नकृष्ण भितिय चर्मः । नभाले श स्पं इनी
लादिव नैल्यमा नापमाने हा ते । नेकृष्ण स्या स्वर्थ युक्ति हेपिन यौ नकृष्ण मित्यन्धो । २८ । पटले मिति । पृथि
कागनाकारि स्रो षिनभ र्न फा अत्र एवं स पदि जी विन संशयं मरणे मेध्य ती निम्न तमर णे स्यर्थः । अत्र छीलन योग
मितिनु मभावः । अत्र एवमन पनां वैः स्या व्यस्थ सखीजन स्य संभ्रमात् क्षो भा द्विभु रवं भुः संभ्रम स्थे नादिद्ध्रूके
यं भुजनासती अङ्ग चां पटलमवं धुरम श्लो भनां स दैन्य ऐ ष भिनि यावत् । हे स्त ई क्षते ले डि अत्र हो ति चढुः ।
हहविरहवेदना सभाया ना यि कासामा मरणे सा धनमेष प टलो वक्षणो वली मायात डु योग लक्षणे ल स णे
मरणो वस्थो क्ता । सहिद्धिविधा । तेडु यो गस्य ये त्या हुः द स्न नः संग मे कल्मा जागरः श्लानार भिार्धिः हीस्वागा न्मा
दम्रू र्छा स्व हत्यनं ग दशा दशो स्य वस्थो संग्रहः । २९ । प्रव सत इति । करली भ कंद ली द्रो णपर्णा स्नि ग्धाः कंदाक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द[illegible]लीम्रकंदल्यपि तिष्ठन्त्येव। तस्याः पुष्पाणि कंदलानि फुल्लेत्युगित्वाण्णोलुक्। विदलानां विकचानां कं
दलानां कंपनेन आधूनेन लालितः उप[illegible]स्कृतः। मनस्विनीजनस्य मनसां मनोनमयितामानिनीमानभं
९ जनइत्यर्थः। कर्त्तरि ल्युट्। घनमारुतोगेघवायुः वनानिलमयतिस्म। प्रथमतः प्रोषितास्तु तरुणदकंपय
त्। ऽदेजितवान्। मनस्विनीनामर्दनस्य वननमनं प्रोषितकंपनं वा यदिति भावः। ३०। जलदेति। निजयाश्री
ला। यया स्वनं संपत्कृत संमार्जनस्य मार्जनाख्य संस्कारस्य हितस्य मर्दलमंडनस्य ध्वनेर्जयो यया सा तथो
क्ता। मार्जनं नाम मर्दलानां ध्वन्यर्थं भस्ममृदितान्नेन उद्धर्षलेपनेन जलदपंक्ति तन्मदलकृतमर्दं। कल
पिलापिकलापिकदंबकं मयूरवृंदं मनर्तयत्। ३१। नवेति। नवकंदंबरजोभिः अरुणितं मसृणीकृतमंबरमा
काशं यैस्तैः शिलीघ्राणां कंदलीकुसुमानां यः सुगंधः स एषामस्तीति शिलीघ्रसुगंधिनः। तैः गंधस्यै ७
त्तेदेकांतग्रहणात् नो दिष्टस्यैवाश्रवणात्कंदल्योः शिलीघ्रस्याति शाखान्यर्णीवे। वनवायुभिः पुरंध्रीपुष्ट
कुचिषये न अपि पुरंध्रीविभक्त्यर्थे व्ययीभावः। रागवतीं कामिनीं मनसि नवनवातवाः प्रकाराः प्रकारेगुण
वचनेस्येति द्विर्भावः। कर्मधारयवद्भावात् सुपोलुक्। अनुरागिता आदधे अनुरागउत्पादितइत्यर्थः। ३२।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शमितेति। अत्र उक्तचामेघाः प्रविरलैः अंमसांप्रथाम विंदुभिः शाभितनापमपोढमहीरजो निरस्तधूलिकं न
तु कर्दमितमिति भावः। उगधितमसालोकाड्ढत... लोमेनं देकलो कंधस्येहं अत्र चलांगणेरैवतकस्यांगणं
कांगनं वहुशाजिरेद्रुत्यमरः। अंगनाजनेन सुखेन गछत्याम्निरहनिसुगंतुस्वसंचरमिस्यर्थः। सुदृढे रधिरुके
शरद्धतिगमेऽ अत्यर्थेदितोपः। ननचक्रिरे चक्रिरेइत्यर्थः। द्वौननौ प्रकृत्यर्थंगमयतः। स्मृत्याद्धिरेति। द्विरदं तव
लक्ष्मं वलक्षो धवलोऽर्जुनइत्यमरः। संगोमगइथभं गमगः नस्पष्टवि: स्ताछ्छ... तायस्मिन्नेतयोः कं केन क्याः उ
ध्यकेनकं उ ध्यमक्तेषु वहुलेमिस्सणो उकि... नादिद्रहेः उक्तनद्धित उकीतिस्त्रीप्रत्ययस्यापि उक्त।
घनघनौघविघट्टनात्तिमिविडमेघसंघोपघामेनदिवोनरिक्ताश्रुतंकशाकिविहस्तमांग्रेशाखिरवंडमिवासे
स्थितइत्युत्प्रेक्षा। रुषा। दलितेति। दलितमौक्तिकानो निःपिष्ठशुक्काफनाननं चूर्णद्रववियांडगोतिशुभ्राः। श्रु
लेनद्धितेति... कर्णः स्फुरदंद्रधिरेणु विडंवनोद
नोनायेरुणानि... शीकराः करणाः... द्वचाथेः। ऊज्जेतिः उध्यपरागकणाः स्फुरद्वधिरेणुविसिसकरः। अत्र
धिमल्लिकारं विदधिरे चक्रिरे। नवद्धुरिस्यर्थः। पर्वोपमानादृधाश्रुप्राणितेयमुत्प्रेक्षा। अलिभिः शुभाः रजोभ
वति। नवपपः कणवन्नवोदकविंदुवन्नकोमनोभालती... मानांरिदुलेक्षा। अलिमिः शुभाः रजोभ
शशशप्रणगउजाज्जोताः शुभरजोभरजः परिपांडिमाधवलिमा श्रादृदे स्वीकृतः। रूढानिजेति। प्रिय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विप्रकृष्टयक्षजनवेतसां। कर्मणि षष्ठी। अनयेनी अरण्यां किं तु हंसीस्वर्थः। अथवतः कर्तरि न्यर्थे डी पानवनी
पवनो पक्षिः नव कदंबकानां वनपंक्तिः ध्वताः परोभाः पक्क न्यायारि मुचौ मेघा याभिस्तामेघपयाहतो भ
स्वर्थः। तासां हिरण्यां निजरजः स्वपरागं परोासं पिधानमिव इक्ष सु लेक्षा अथ किरन्ता रश्चा प्रणयेन।
८ प्रणयकोपभृतः अन्तरेव परागस्नु स्वाः पितृस्वाः स्वांगा दोपु सज्जैनाद् संयोगोपधादिति विकस्योद का
रः सपदि वारिधर रवभीरवः। भीताः स्त्रियः इति शेषः। अनन्तरं गर्जितानां कर्णानानंतरमेव प्रणयिनः प्रि
यान् परिरब्धुमालिंगितुं वलिरेचिता न्यालिंगनार्थं मंगप्रसारणानि वलिरिक्ती कृतानि भव्यानि यासां
ताः सद्यो कंपलिरे परिवृताः रव ततेर्विकाराद् द्यो-नेश सदृक्षादिगुणानामिहे याभ्यां सन्नोपमतिषे
धः। रूढा विगतेति। पयोद नभस्यति मे घमारूते चाति चरत निसतिर्गुनि ल्ड। शत्रादेशः। किं तत्र गच्छ लोपि विरक्तो
पि कोन स्वलति सन्नो पि स्वलने स्ये वे स्वर्थः। एवमालिमिरुच्येकैरुष्टै क्तरो अनन्येन सत्येन भवती ति अनन्तं ८
तस्मिन्नन्तसत्यवचने अभिहिते सति नवपल्लवैर्नन्तत इव नं कृतमिवे स्तु लेक्षा। न तेभविलिङ्। अर्थ।
अविरहितेर्विप्रुतो भया क्लेन भयादिव नेतु तथा किं तु रागादिवेति भावः। किलैत्याम्रस्त्री कोभवनाङ्गम
गाह हृदयात् निर्गतं अनिष्टवैः। भयव्याजात्वैव स्थिता इति भावः। विडाति हृरिस्तु स्त्र सबस्याकि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रिपातः। मन्मथेन मंथर मन्दं संभाव्यंते इति मन्मथमंथरभाषिणः का मपरवशा इत्यर्थः। नरु लीगणासं प्रकृतं
यदवरुचनरं द्रुः तेषां गण मस्मयत्रात् स्मयंति स्म। अत्र मयूरेण गणनिरूहना नीलानालंकारः। मीलनाद्यस्तुना
यत्र यस्त्वं तरनिरूहनमिति लक्षणात्। सोप्यग्रं तु केन मयूरेण सह जेणगरीरोधना गंतु केन सहयेमिरोध
नं। ४०। अत्र यशा रद्दर्शनमारभते। इदंतमिति। रस्याचयथा गुणो। अक्रान्तुधोहरिं नरिं ता हिमरोधिनिति रोहितो
स्ते मधुराखगकुलापक्षिसंघाय कुलायेषु नीडेषु निलीयंते इति कुलायनिलायिनः। कुलायो नीडमस्त्रियां
मित्यमरः। तेषां भावस्तत्ता तां इदं तं प्रयच्छंतं पक्षिसंचारत्र निवृत्तेनमित्यर्थः। मानन्यमाछत्तुरिति तु सम्प्रतिषेधः
दृशामिति। कर्मलिष बी। अयोधक्रतमवी धकारिणंमे धावरतेनम्रा आद्रिविवेकं उपंतमित्यर्थः। भ
ह्ना छ त्रुगिते जलदकाले मीदृ एकाजं अपरस्यामकारांतरेणापद्या पमेघोदयोपाधिना प्राप्तृ उपवहारंभजे
त्रमेवकाले मेघास्पथोपाधिनाशारत्सं हीपले महदित्यर्थः। कालो हि कस्य सन्ने नेको पाधि संबंधात् नाहे
नोपवर्यत हलितेदिद्दः। ४१। सद्रुति। अत्र घाणां नाशनं निवर्तकं यस्य सो घनाशनः कीर्तनः स्व हरिर्विकच
कुसुम मेघ च स्तुर्यस्यासौ। अकुं कुञ्ज गलेत दृक्षं समानं पद्मसनं तस्योपमा सा दृश्यं तस्याः श्यामा योध्या
कृष्णामेघायस्यासौ। अनेन एव क्षितिभृतो कणता गुहेत गगनांद यिमा मिवेल्लुसेसा। शरदेषैसतं। अजग

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

९५

नीति। अश्रीनकरउ स्रांशुः करैः स्रांशुभिः जगजिजोके निशायांभवं नैशं निशाप्रदोषाभ्यां चेति विकल्पात् दनण
प्रत्ययः। तमांसि भिरमङ्कुद्युपन्द्रावयति स्म। निरस्तवानित्यर्थः। द्रुगतौ। णौ चङ्युपधाया ह्रस्वः सन्वल्लघुनाय।
६ अवङ्गुणोति द्रवति पचनि स्म वति व्ययतीनां चेस न्यासस्य विकल्पात् द्विहे। विभ्येस्याका श्रोवारिद्वं दम्यंम
घसंघहृ पंचार्थे मपदृ। नमः अडद्रुवता। अजअजगजिगुनिशामेवंनैकं निमीलनं नदेयतमः अडद्रुवता। तथा
हि। महतां महत्स्थाने अश्वेः कृपनान्ता हन्ता दृतिभ किंतु सर्वत्र दृतां भवंतीत्यर्थः। द्वितीयनिवेधमापित
स्यप्रकृतार्थस्य दृनने स्पतनीयेन निषेधः। उनः केतिकिं उशब्दसामर्थ्यात् प्रकृतार्थपर्यवसानं। वैध
र्म्ये णसाभान्याद्विशेषणसामर्थ्यं न कृत्यो। यांतिर न्यासः। ५४। समयदृति। समयः कालेस्य वृद्धौ। हिंसा
बलावलेत्र लावलेति प्रतिषेद्धुं बानधिकरणाबाधिदृति विकल्पाद्वृद्धैः कथं नावः। करोतीति प्रणिगदेनः ८
प्रतिपादयेनदुत्सुत्र्येस्याने गदंनेदपति सादिनाणाहे। धरादिहं सरवोः पतषंकृतस्वराः निवृत्तिकृतम
द्वः मधूरः पात्सुत्रकर्मणि न स्वरूपीकृतस्वरमपरंयथा तथा। रमणीयतामवः। प्राप्नायते अंडिः अंड
प्राकृतमनस्येवेति कृत्ये सादेशः। ऽस्पपरं न्नादिति पदरूपता। संहितायां दन्तोपूर्वस्य दीर्घाणः श्च
रत्नोघमोहः मधूरकृराजिते माधुर्यमाभूर्यविपर्ययो दर्शितान्नैकान्तरपयशाणिमं वलावलमिदूतमिति

17

यत्कैमंभ्सदित्यर्थः। ४४। तनुरुहाणीति। ७ शेषे पत्रत्नपक्षविहंगमाः हंसपक्षिणः हंसाः स्युः श्वेतगरुतहंस
मरालेत्यादौ कृतिनैर्विजितध्वनेः। सिंहः सौमधुस्वनकं मौकृहाकमित्यादि तनुरुहाणि बर्हाणि। इत्युपयत्नु
द्रुतेः कलापः। अस्तमयाहंसत्रेतेर्थ्वं येषां अगुः गच्छन्ति स्म। कालेत्युक्त्यस्यवर्हं गलनत्स्यात्स्व महेतुकं
प्रसानहृत्रिगुणाहेतुः स्वेक्षा। युक्तं चैतदुत्याह। अरविन्दः परिभवः स्युः तल्लहेतुः अस्य समाधोहि। पराजयः
स्वितस्यांगक्षादेव उपतेइतिभावः। कारणेनकार्यसमर्थनहेतुपादानविरल्पोमः। सवत्सु सामर्थ्ये ग्रे सधानं
कीर्यतो। ४५। अनुपवनमिति। अनुपवनं प्रतिपवनं बहलोत्नगोपयत्याः सा यातोजपाच। अत्र उपमेयोपमा
मित्युपमेः। ७७। उत्तजातिसन्तति सा त्वचलिंगता। धवलेन चामरेण स्यात्। पवन राजि रेवपथ्य लस्याः उपमे
प्रत्वाक्षस ४ वह्नुरेव चक्षुभिति नितिमितश्च रूपके नाभिन्नस्य वेदना माह नो विभ्रमस्पृष्टविभ्रमः शोभायमसां ताः
विश्वकचवाणे दलावलेयो नीलनिर्द्दीपत्रपंक्तयः। वा नोक्त्रीभी नन्दिध्या वेति ये जयन्ती। अधिकं हृत्वि
कुम्भिरे उपमा रूपकयोः संकरः। ४६। कमकेति। कनककमंगाः स्वर्णरचितंगदूयपिशिंगानिदलानि येषां तैः
सहरजेशावर्त्तनइति सरजसं सरजस्कान इत्यर्थः। अनतरपवनसरजेरसमी अव्ययीभावइति वामनः। अ
यवामहाक विप्रयोगा चतुर्थ्यहरणात्तद्व्ययीभावहर्णनं प्राधिकाममितिपक्षान्वयणा वृद्धिर्हार्थो पिसाधुरेवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तथा च भजसंभ्रमजनावयेः त्वत्केसरास्तै घातकभिः प्रियैर्विमानिता ५ घमानिताः मानवत्यो मानिन्यः मासांरु
षारोषा कासां विरसनैर्निरामकैः । अस्यतेः कर्मणि क्तः । अस्तैः प्रियकप्रस्तैः । सज्जीकासनवं धकउध्य
प्रियकजीवकाद्द्रुसमरः । अरूपार्थतामानुमिरासकेशाद्रस्पेतीत्यसनाद्रूसर्थह्लमामकसंदधेदधेदधा
१० तेः कर्मणि लिट् । ५ ७ ७ ऊखेति । धतो नधातवो पेनन्न्छतनवानपं वालानपता अभिलषः । अभालिकमले
अभस्यकमलेअभोग्रहणे स्यलेकमललिनिपुत्यवीं । अम्लानमाधोतनार्थवा । मदेनपा । ८ लोमदपाट
लोचकोरदृश्यो स्त्री लांगुलरूपजरूचेगुलारयिनूत्स्वंघ्रोभामनुचकार । अनुप्रप्याकम्प्रतिवरस्यैव
दलिपमः । अतोकंउमांसंसउत्तुकतोऽत्यावलोकनेकोऽनुकिनेना लेभयतेऽनागमयतेः । सर्वं चाले
भयदेयतेल्पारकेलादिस्मर्थः । एतेनोल्लूकपयन्तुनाकार्येलकारणाभ्नककमलदृशोगोत्याउखस्मतिय
अपत्तदृशियस्तुनालंकारध्वनिः । एतेनत्वियंस्त्रीउत्वसादृश्यपतयाकमलंत्याधारंभतितुसउल्लकता १०
मलंभयदितिरंगराजव्याख्यानं । काकस्यस्यधवलेः अस्मादद्दृशिवदसंगतेभिनितिमंतव्यं अलंभयदिति
अभजेत्यर्थंतावुङ् । अभजेतितुमागमः । लभेश्चपुप्राउपसर्जनागस्यर्थस्यागतिउह्वीत्यादिनाअणि
कर्त्तुः कर्मसंज्ञिकर्मकनागमउपसर्जनप्राप्त्यर्थसेतुपैपरीत्यमितुक्तो । ५८ । विरतेति । इत्येव्याभिचमासे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यादाभिन्नकुशो व्याप्त उजरत्येमरः। कलभगोपीशाशिगोपीशाचौ सौवध्वस्य कलभगोपपधर्षस्त्रियाः ॥ ६
दिक्षादिनाङ्कुवन्नाधः। श्रुतः आकर्णितस्त्रयावध्याई ॥ तस्यश्राजपितस्य कोमलेगीतस्य मधुरगानस्य ध्व
निर्येनतस्य तत्तदीरितं कोमलगीतं तकध्वनिं। अतएवाग्रतो ग्रेण लिभिषतिविस्मयादित्येनिमिषं दृष्टुप
धजस्राः कमलस्थः। नदीक्षणं यस्य तेमनिमिषेक्षणं। वस्तुमंत्तुं वाइ ह्रादि जिघत्सा घातेदरदीक्षणा दास नंना
दृष्टसधादिति स्त्रियामस्थ पः। सा विरता यस्य तं विरतं तस्य जिघत्सं। उपसर्जनिह्रस्वः। अग्रजेनास्यद
धतः। नातोड पते। स्त्रिहू साधनेप्रयोगादिति भावः। अवेदंडस्साध्येमहगनिवारणे काकुतालीयन्यायेन सु
खार्थस्य गानस्य कारणत्वकथनात्समधिरेकारः। कारणांतरयोगात्कार्यसुकरत्वं समाधिरिति सूत्रं।
पूर्वाकृतेति। अत्र उक्तविषमाछादयेत्यांते अत्रजेछदः समुपप्याणं त्रिषां गुह्यैः सवकैः सुरंगधयः श्रीभनगंधाः
गजमदगंधिनहूतिभावः। अलिभिर्भिगेस्वतागानगिरे वेवांते अलिभिर्गीवमानाइत्यर्थः। सदैतंगहं
तीतिस्वतनगाः स्वदनगत्योवाधवरतियावतः कृतमदं जनितेम दं अतएवाञ्जलीकृतं जगत्रयं कुंजरैः
कात्तिकः। वाहुलोर्जौ कार्तिकिकः इत्यमरः। सएवमतंगजे इतिहृपकं। तेनिगदंतेइवव बुः वंतिस्मा मनु
मातंगगमनेध्येववियानुवहनेसंभवादिवक्तलेखा। हृपकंहेमगस्याः। पंणविगनेति। हारद्दियदवो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

याः स्थाः पद्मणवेन रम्भुराणवनेदपसलसलादजनपदसणनामतनमजेशादडुभुलुगसंभादिति। कविद्विग
नगरिधरावरणाः निरुत्तेमेघावरणाः अनरवोत्रसिता कोशादुकतसिलितेगासिलतातदद सिता ध्यामाः
११ कृचिन्नीराद्रिनोमेघवतीषु आश्रपदलसभाद्रूलपर्णाः आनरवंदृगजा। जितेहेरा घनतेचमतदेवकंशुकः स
र्वासकोयासांनाद्र्वाश्यतोद्रसुलेसादिश्लोदद्दशुः। उक्रालेकारयोः संसृष्टिः।५१। विजुनाभिति। शरद्देवांग
नाशारदंगनाद्भुतिहृपकौ। अनिलैर्विलुलितां विक्षोभितां नवसरोरुहकेसरकेसरवर्धां धूलिपरागंपरिहास
विधिस्वयानमविकीर्णया। धातेः सन्नेनाश्वियामप्रसपेवदामाहरिवध्वः विं[illegible] किरितं विक्षेत्रमिव। गु
गुलगुलौ किंयायां किंपार्ध्यायामति तुष्टुलेमस्वपः। अपूनदवोवानोरिनीकारः। उदक्षिपता। प्रेरितवाने।
रूपकौ जीवितेयसुलोस्याः किरतिर्यंकीर्णमालाकमर्पयथारजः किरतिमारुतः। कविविकारकोन्यकर्माय
यामेवेतिविवेकः। परा। हरिरितेति। अतितामधुस्वीअरुणाशुस्वी। आरुध्वेसादिनाविकल्पाद्वडी।श ५३ घा ११
वसिमर्कृकलेः शुमनोगतोर्दविनताहरिभियार्थनाकारे वितताहरिताना हरिदलानांपत्रालांविकाशे
हरिताणमयी। दिग्नाणाजिसादिनाङीप्। तथापूनद्वग्रथितामनोरमाः पल्लवाः यस्यांसालागिचदुले
श्या। मधुरिपोः दृ समस्यउदंततानापवरास्मितेति। सहरिः स्मिताभिविकसितानिसरोरुहाण्येवनेत्रा

णाये भुता निश्वरोज्जला निष्यस्यां तां तथोक्तां। अतिसितांशुधवलपक्षाये विहंगमाङ्कहंसालीहंसंगीस्मपम
नेवास्थिता धैर्यस्यां तां तथोक्तां शुद्धैः नलविशेषैः दन्तुरा गउ अनन्दं तानि हासास्व कां शद्दानानीति यावत्। दन्त
कृन्नेतरुराजि। यत्र लगमत्स्यो मत्स्यधीयताम्। निदष्ठयो निष्यस्यां तां शारदं तु एदष्ठ रवां शारदं सर्वतो भद्रेना
मिथा कलेपत्र। सर्वेनेत्राधिका शालिलिंगेहेर्ष्यामिवा मन्यते स्वर्थः। अत्र कसरोजहंस शारदे भनेत्रह सदंत हारो
पलाद्भवकालं कालः। नद्भुण सनीपमाना नाम मनो मेदुधाव सायाश्चुतादि भुदितनो से से निसंकरः। ५७।
अथ हेमंतवर्णयति। गजपतिः प्रमाणमासां गजपति द्वयेस्यः महागजप्रमाणाः प्रमाणो द्वयेसच्चे ध्रुयइति
प्रमाणार्थे द्वयसच् प्रत्ययः। दिद्रुलासि स्वादिनाऽशे। तार्ष्वप्रिमसरितस्तु हिनयस्तु हिमी कर्वनूतन कुरोतृणं
नानूदः शान्ताद्र्दराः। हेमंतेभवो हैमनः सर्वत्रालतनोपश्चेति हेमंतेश ब्दाद्वै षिको णअत्ययः। नकारलोप ५८
पवतां विदूनोपतिर्यांशुः पशंतिर्विदुशषताः इत्यमरः। अध्यानेगच्छंतीत्यध्वगाः पथिकाः। अंतास्तेनाध्य
दूरपारस्थवर्यानेतेवुद्धः। नघोषितानां प्रोषितभर्तृकाणां दशानामत्र उतापकजनं महार्तं तापकार्त्ताहीनसि
लसंतेतिमतन्तुतात्समोमत्र स्वादयामाभ्यां स्वर्थः। हेमंतमारुतो विरहदुःसहो जननीतिभावः। ५५।
सर्वदा वियोगिनां उद्दीपकस्यापि पाशो यो हेमंते तैर्मिष्ठ्या माचष्टे। इदमिति। अत्र निलोधाउदन्यस्मिन्न

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

काले अन्यदा शीघ्रादा विलम्बार्थः। सर्वैकान्येत्या दिनादा वियोगिनां तु दीपकस्यापि कायोर्हे मन्मथस्य यः। वियोगि
नो विडम्बनाम् ... लिङ्गक्रीडादिना। लिकर्तृकर्म हुं। यत्र तन्नेर्य रतमुत्सर्थः। अधीरार्थं त्यादिना कर्म हि
१२ हेषे पशी। स्मरयतीति। यत्स्मरयते। ऽत्यध्यानेभि स्याहृत्वहं। दृदृस्मारक सेमपिमहृदस्त्रेतमप्रक्रमेवाम
हकारिविरहादिति भावः। अहो अस्यैतो करथाकिंविहृ [illegible] अथ। हेमन्ते तु हिमे सेमध्यस्यानमवादि
त्याहा। सतुहिनस्तु हिनसहितस्तु सपौवनायौवनतुक्ता। अतरवसांख्याः सोऽध्यायेपयोधुरः ये
कुचास्ते ऽस्मि नायेलानुस्मर नयौवनसौ अपयोधरान् वियोगिनो विडम्बका रेण थाउकैवानीतितमि
मिथर्नेहेहिन स्तुहंहुका। सभावकेयाकोहृ। हेमन्ते हिमन्तमहकालाकञ्चौबैकसाध्यडः येलादन
सामर्थ्याद्वियोगिमारकसमपिसभाव्यते। श्रीआदौ तु माहकसहकालविरहात् स्मारकेसमपडके १२
मित्यर्थः। अमारकेमारकंतवधोमे रमिशायेकिमेदा। हृह तहजेक विश्रो ढोक्रिम मिद्रु यो रमेदाध्यवसा
यहृतिरहस्य। यदृ। प्रियर्नेमनेति। अनेनायवर्णायेन सह माहृतिं चेष्याविभागः। अन्यत्र सहसे सेकं यदृ।
तच्चायातरोष्ठ यादयाः स्त्रियाकेश्याप्रियतमन सहान स्थिता। नेउ तकैभावे केः। सहस्त्री सहसामार्गशी
र्षमासेन मार्गशीर्षस्तु। उक्ता मार्गःइत्यमर। तत्रैवपञ्चर्जनितकेपासती। द्विनोउजितिउसुप्रसयः। न

पर्यङ्कगन्धिनेभ्यत्रिधं हसेनसहस्वं तं इति सह सा संहास्यासनी । अथो हसः हासो हास्यं चेत्यमरः । स्वनहसो वैजिविक
स्योद प्रत्ययः । सहसाक्षीपु ह्यादि पाठादत्ययः । परिरम्भाभिनिविष्य हास्यस्य णमपी अर्थः । अत एवाथ वैरः स्या
अन्तरेव सा मध्ये लभ्यो र्थद्योद पे रत्रयोगः । अत यथा तु नमक्षमतां न नास्ति प्रिय जीकतुं नो स्मेहस्मेत्यर्थः ।
मानिनीमानेनं जनोक्षमो च मोमस इति भावः । कहेहां न रिते यं न पिकाको पाक्रांते परा गुरु पश्चां तापसम
हितेति लक्षणा न्रापः । प्रहासमिति । अनावरणा अवरणा हितापा अधरपल्लवस्य स्वति थे लोहिमा कौ
लेमाहूपमा । अत्र तन्ना । वक्षो वैवादि कुला कृतैरि लेडः । माक्षा निर्यतेदो नित्यसं बंधः । नो स्तौतैः नीकौ रैः कर्मि
सिनैभ्य श्रोणादल्लेनरवमप रथपटलेन करणेन निवासितेषां कान्ति चैव स्तुत्या । वने रा कुदनोपा के मे लि
नकेन नगमन । [illegible] मुनिर्येदो कुरु निर्वकारा । सीनाकुरा पइतिभावः । हिमनद्यो धरनिर्वाणस्य सोकोरकारण
कस्यदलेन रस्मिपदरा छादनहेतुकेन सो लक्षणा रूपक । [illegible] करः । पद्य [illegible] वार्धनंगौ रेलोहा
ग्रलेनि । मकुनयामा देवेन हेतुना हिमसाक तैर्द तया पीडितया उक्रपतो पेइति धानो तौ वादिकलो को मौलौ नैः
श्रुणान्तां दत्त श्रेणा चस्यो स्तुतनोः । स्त्रिया अधरो लेखेव तया अधरलेखं याक्या कलसीलकौ हेतुना स्कृ

रित्ताः प्रकाशा यादंतम रीवयः तन्मयं तत्स्वंकु पाचरणमा छादनं दधत्स्वेध तभिवहृवेगुतोसा दधाताः कृ
मंत्रिातिलिद्दा पर्व। धनोति। धनात्तु धारकणाः। गुहिनशीकरावेननस्य नभस्वतः पवनस्य तमधिनस्तितले
नाडू वंगु लेयः ना भिरता जैनानि धाग्नि ना न्यवयि भ्रमा थि आस्याः व्हुश्रवि भोत भिरस्य दधितस्य गुंजीत रंत्र
१२ जनधर्मवस्त्रः स्थलं निरंते मनिता या भ्रमा मृ वागा दालिंगनं नभ स्थमसान ये त्यर्थः। कृतः कर्तुं रिक्ता। वाम नया
न्यानविशेहिरेनसेता। विरहिणयक्षा क्लीनाइव नभस्वतो विश्वनी निभावः। ८। हिमेति। स्मरयं यमणदा गतं
स्मरमे गुरुकुमिलत्यर्थः। ततत्रागन इति मपद्धा श्राकृति मनगुरागेसहजाश्रमेमं स्र कट्पतिप्रकलेज्यो लेच
कार्यता स्थिदेनेतिभावः। अनहव धुमरगुपकारिति गुंसां रिरं सजननामे यः स्वा ठरणगमप्रकाशनाय
संतो षकार्तरि त्यर्थः। एवं भूतौ हिमकृतौ हिमंते पिसेवते भावनाराहितकातौपी त्यर्थः। मत्सकृपतिसां हि
तः। गतरूतिभावः। भवं शिवचुलि। गोष्प ताभ्यशालदाद्गनिवाहिको क्रिः। क्रिपूहिमंतौ पिदागिणा स्व १३
दधेतुरंवहे हेतु गहेतु हादिनिभावः। तात्पर्यावी तडुवनयो यिनास्तिनः पिया मयवयंति रुला। हेमंत स्यो
द्वीपकसौहिनिपी जसमसातीर्घराविशौ श्रीमध्ये द्वात्सहृद्गामरेमंते त्यर्थः। ९०। अपशिशिरं स्वर्ण पति।
जंतुमपन्नि स्यादा। उपवनेषु न त्यर्थः। विभक्त्यर्थ, समीभावः। तनीयासमभ्यौ वहुजमिति चिकल्प

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षमावः। फलिनीः प्रियंगुलाः प्रियंगुः फलिनी स्यमरः। कुसुमपत्रं कुसुमवतीः जार्थं न्या हृष्टु दीपनस्तामश्रीवर्ण
नो। कुसुमयतेर्म हीनप्रति कांतक रोति एषता हेत्वः। सूत्रा देशः। व्याविहव इवावेविमातो र्जुक्ता मदृशिकाशिभिर्मर्द
नविजनसौरालि भीरवै र्भगर्नं कारे। कुतिभिः स्वतहु कारे। मानु पाउ दीपक हा तिरा या योत नार्थ मलिनी
भिः स्त्री लिंगानि द्वेष्टः। श्रिशिहानिलः श्रियावनुवतीः कोपा खिं जनाः। योनेः रावरिध्याते हृपडादेशः।उ
गितच्येतिडी हा वुवतीः वधूः वुनाक्लिहितिपत्रस्यः। निर्भर्त्सं पर अतुजं पत्रनजितभर्त्स्यो श्रीहि काया
रनुहान शादा अनेपदं। अनवायो अचेतने चेतनधर्मो निर्भर्त्सनं तत्व संतो। सा या श्री संकरहं काण जीवि
नेति स्वभासं कीर्त्यं जकाप्रयोगा स्माचा। उपविशेष विनिर्माणं शब्दजवा नपि परे भुक्त उप
थिते भुक्त द्वे भुक्त लश्च समर्थ तो दोषं यं प्रजाति हि यशा न पास्माधमा सेन या ना घट स्यमरः। मदृशभर्त्सर
पर स्यमेयः। अभी भुक्ता ने भुक्ता न अभीष्टुः प्रग्रहे रश्मावित्यमरः। महाकपावित नस्य हि मस्य हानिकरे नीति x नाशं
महाहिम हानिकरः। नद्धे तु नाम भवेत् कृष्णो हे हि स्या दिना हे ह वर्षे र प्रस्यः। विशेष वस्य स्ता मान्य स मर्थन कलो
र्यातर न्यासः। हय अभि वीति। भुक्ति त उल्लूतः पः सै स्य परागः से मार जम हवविपांड रस्तुतिः भुक्त वर्णः यो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लोधारजेष्ठयोछवगान्यभिषिषेणापितुंसेनयाभियानुभिहृतो। यत्लोक्ष्याभिगमनमरौतद्भिषेणभिषमद।
ससायपयाक्षोत्याद्दिनासेनाशधाहिलिसमा॰ शंमभिक्षद्दलुपरिश्रुत्सेयः। स्याद्दिथ्याश्यासेनचश्रभ्यासस्ये
२४ तिधाहभ्यासस्सकार्य्योः षष्ठं। स्मरण्यास्य्यातेवस्यालधा॰ रद्दलुक्षेपक्षा। यक्षिः मः स्याऽ॰ श्रस्यातिवक्षिः स्याभि
स्योऽ॰ति ज्ञेरकेदेशः। अथ जोधारजेष्ठयोदिशा॰ स्तिरयमङ्गलिरजुर्वेनृ तिरः शधानकैतानि एयंता ह्रोटः शत्रो
देशः त्याविहयजावेरिः लोपः। उदम्सना। ऽऽ। शिशिरेति। शिशिरकालमपास्यामहायशीनेहरनीति ठहस्याहर
स्य। हरतेरनुपमानेजिता चपस्यपः। सोऽस्माकमस्थजचो षमणः ऊंचो हस्यकद्दयणुणः किं कुलेसंपाघते
नृलिहेषः। ग॰ स्यमानेक्रियावेस्यया ह्ला निर्देशः। इपशनोघाक्या ले नारेइति अ तोस्मिन्श्रुशिशिरकालेमा
र्यविभाविक्षमि॰ प्रियाः काताः अलनघोनिरस्तदोषाः सत्तानेमनः मणणानस्रनुगमनान्वप्रियान्नृपनं २४
निषिडपरिहेभिरे। श्राक्षिनहपस्यः। इतिविधोयेनिषसा॰र्थस्यपरिभस्पजचोक्षसाकु॰ पार्थहृमुसेसते।
प॰का अयोगाम्यहोंच। ऽऽ। अधीति। अवंगेषधिलवंगंविम॰वर्येयमीमायः। नुमनेसर्भुवश्याणोद
लेभनलंजीतिशालिषधीनिनुमनोरलताः। नि॰नः। ता जी॰ स्य अभीसयेयाशानि। अभी आलिनोमभुपाः रज
सापरागेत्यान्नर्येमचमालिनानजीमसाः पाधिनध्वं ऽतः। मक्षिभिनाहनिहेतोः ऋषेयेसपरिऽं ददन्तामा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नकं १

ववश्री। माधं कंदमि श्रमरः दहं नाविकस्तेनाप्रत्ययेनैनिजजं तु मेना इस ला। जगता स्तुः रमि शुलेसा धां। रज

जस्व ला गं तां रं कामिनेस पयो हस्ततीति भावः। जं दजं तु नस्यथा वेस्या द्धामहे नो लेसा। ११। अथ पमक विशेष

कौतुकितया कवि वींद पानिः मैतं चर्ण पन्ना धैस्यतु भिर्यं संतनेवर्णयति। अतितु उरभिरिति। अतितु रभिरसं

नस्त्रां धिः संताने कः कस्य दृष्टः तु ध्यक्षिया तुष्य संपदं अनेतु ते रथामदनेर हैन। अनेतु णव्यांतरयेतानेव

प्रस्थ पः। अभाजी यथं अभंजी वे शुलेसा। नथा न प्र स्थर्थः। भजे यथिली निविभा षाणे लोये उपचार्णः।

विलोतु का र्थं वव संत स्यानकोवसंतौ दुडमिरितिस्व पर्कां। तक्षणपद्म नेतक्षणको किलो र्गगणां कामि

मीनां रनेपैरो गवर्द्धनाय घनेअनेठतम भुर्स्यु कजे सर्थः। नभायती स्वरसेदविरति नैनौरौ श्रुवैति लेख

णां ता १७ नेति। अस्मे सतनि षे षीश्विते तु हम सुभु मकरं दे सुवासेयसतौ रस्तोरगोयस्याः सार्द्र मधुवासि

रसाम सुफ नखिय स्यर्थः। अनेत्याति नामालिः मंगस्त्रोत्रिडु वतिमा नतिरासे दसे जशा लेउ दीपक द्या श्रिति भावेः।

मधुवासरे तु वसंतदिने शुर्भिशुरंस्रो स्वमधुवसस्तो रं। तक्षालभ्या ध्यभिस्यर्थः। चूतसहकारं अतिरागादति

लो थ्याडकिलेहा तु नासमिहा। नासहहा समेभौ वादिको तुर्द। ध्याग तोपतं। १८। गोदितो प्रभावयी तिप्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भावनी संपाद्यमि[illegible]श्री । कर्णैरिहेम्बुट्टीप । मधुश्रीः कर्णजगद्वश्रीकर्तुं प्रभौ समर्थे अस्य स्मरस्यानीकेसैन्येज
यंतीजिंहरीः । ध्वजपताकाः तन्वंतिविस्तृणोनितनोतेः प्राप्तेकाले श्रीदेरेहस्कारः । आहृतमस्यापिचे आर
भ्यतिहृश्च । इतिमनोवयेतिशेषः । इमाःकदलीः रंभातरून्रतेनेषिताः । कदलीवारणेपुरंभामोचांशु
१५ मत्स्यो स्मरः । कदलीउकामवैजयंतीहेसेना । यत्र भुवजातिः । ८ । स्मरेति । अस्ततीडुडाभ्मरेणकामेन
निर्मितेन योग्ये रमणोत्सवे तन्नपीनमिलाअमृतोमः । तन्निलानिरिसोगोनिमित्तात्तु तन्मध्ये[illegible]तौ । कृष्ण
पक्षेनिशायांचेतिविश्वः । रवेर्वाशुः मंडलेवरितनस्मारः स्मयेः । आहनिरजेनीधियं जनयामासेत्यर्थः । परिदृष्ट
लक्ष्मणानिर्विदेः । अवघ्यमसत्यमित्यर्थः । जनपदितः समंतात्तारस्यैः उद्योतरखेधनोकोविदेतेसति[illegible]के
जन्तिसंक्षिपा । हृत्तुदीपकोक्तिः । स्मोस्त्रियरस्त्यर्थः । जानातेकवचने । द्विर्वाद्दिवसेपितमम्यर्थे । स्यपवशं १५
तोवृथेगतेहृतिचलनस्थः । न[illegible]लमवश्यं । वशमगतमम्भीत्यर्थः । विपत्स्माप्तस्यपमभिसमारंत्यर्थः । जग
हजेगणयंतेमत्वाभिर्यदिह्योपिमानमवगणय्यनिर्षेधं[illegible]समगद्धतां । तत्ससंगतिमिन्द्रातेहि
तभानुमंडलाभाभि[illegible]पहृतिहृदवकोंउप्राणितेपसार्गिकः[illegible]गवरिस्लि[illegible]णाक्रियार्थरूपोलेषा ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अत्र कृपमिति अजकत्रयोजक्ताक्वाआ। औपद्वं दसिकं दनै विषमेसम जाग्रकु अतो जेसरयाः हुं दसिनदै
पदूर्वमिति त्रेधस्याःतो।७०। अथैकेनश्रीप्रमाह। यथुरिति। छ चिमग्री श्रेण प्रयोजकक तौ अत्र उविहारेण
जलक्रीडथाहि मंत्री तेलेमन रुधैतर्विर्यं गुरुमलेवउदेहं गभितौ प्राविना। गमितुद्वीसादिनो अग्रिणकर्मे
रमण्याः कर्मसं प्रधानं कर्मण्यो व्यवेजा दीप्तौ गुरुद्रि कर्म सोमिति अत्र सिद्धितत्रं च। अतएव कमनीयतया
रमणी यतया चिरंगुलतयाचिरंगुलेना विकलेनातस्याः कृचिरियम चिर्यस्याः चिरंगुलेनाकविः इत्युपमा
कथं न थाग्रगमगुरुगामितापाप्ता। हृत्ताः कर्म्म रिक्तेः। रमणी रमणी प्रियेणां कम्बु संगमनीयुनेमीमा। नीज्मे
पं भिव हि दर्ति अहमिति नपत्रः। द्वि कर्म नाशेवपर्वयह। नोदकेय अच्छौ। तोदकं मदतिहं हस्त्य।७१। अथवा
स्याचर्यलं वर्णी यति। इद्रकं जादि। अत्रवस्तु वीमेषम धानो अपालोमेवर्धमतिहरण्वर्था। महास्रावप्रःउद
मानं दक्षाधंतो लभंता। अपगतो लडः। आड जादितामिलडागमे वृद्धिः। नदीवपाद। न पुः मलेचन्द्रिस्वर्थः
अद्वयगतौलिङ् जातौवै कथचनै। अलिनामं गेण महत्स्यायमवेः सायंतनंः सायेचिरे प्राह्णे प्रगे
यः त्रुदागमश्चा समधा सोहीपत्थ्य न घटू पाद ज्ञो मेपादलेमपमे दृष्टमालंकारः। नेमिन्द्र क्लिती धीकं दत्ती
कनुमे अलिनी अवले। अत्र मयूरसौ दम्राप्याय घनेककर्ण फक्रियायोगप्रापद्धि न्याधिकरणाक्रियास

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उच्चैरूपः समुच्चयालंकारभेदः। गुणक्रियायौगपद्यं समुच्चयः। यद् निसामाम्यालंकरणं। औपच्छन्दसिकं वृत्तं। ७२। उद
जानीति। शिखरिंड् समयापारैवनकाडेः समीपे अमितः परितः समये स्यादिमा द्वितीया। अथ नो भदेशे घननदाअमरा
१६ येभूतानिघननमदअमशाणि। ऊढजो निजदजोऊउमानि व नौ धेन पदः पूरेण मसमस्य याणि मेघा यस्मिन्न तदेव
नौ घननमदअंपपः कीला जे मम्ततं जीवनं भुवनं च नभिस्यमरः। गगनं चजीवन्यु स्थिरविमर्शमनै सीतनि नदस्यगा
नध्यनेः समयाद्विन्यायाद्विन्याश्वैरिस्यादिमायैकाप्यि कीवछी। गिरवा याकेयये सर्वार्थः। ऊचैरगिरिरश्मिनार
शाशावेभावे तुष्टिः विलोतुकः। ऊढजात्मजः। तुजसासलैवं दिनदाऊजास्मादितिं ज्ञानाणां। ७३। अथविभिः
शरद्वर्णीयति। अभीष्टमित्यादि। कामयते इति कामिनी। कामयितरी कमः कामयितामीकः कमनः कामनो
भिक्तद्धस्वमरः। कमेः कर्तरि दृ। ऊरी र। योषितामात्रावेकवचनं। अभीनाउ मनः कायाम्रामध्यागायस्मिन्न
अनीचकाष्ठा कालेशारदी सर्वः। मनोजन्मउत्थोदयेभुकामवृत्तवाविमर्थविऊध्वनेत्राणाअभिलाषो येन धन्या १६
शं अभीष्टं प्रियं चित्रपारिक्कोलेनाचितयचिरेत्याप चिरस्याद्यास्थिरार्थकाः इत्यमरः। समयउऊताउलद्दीप्ता आ
श्काशंको योयस्मिन्कर्मणि तत्कुंडूलाशंके विलब्धं यथा तथा आसा पूपाणमद्दासहवर्जितइतिलडुलत्ता
नदसानीचकारशे विज्ञासासे सर्वः। अत्रसउ आकाशरतियोषितः प्रियं प्राप्तिनिभित्तं हर्षान्येभावनिवंधना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रेष्वयोः संकरः। रसभावनेदाभानेनसमानां निबंधनेरसस्य लोपकः जीविसमाहिनानीतिजप [illegible] ।।ना। यरेडप

जातिः।।२४।। अनेन योगिति। रसभावाः कृतेन श्री [illegible] त्वयवयोपचनप्र [illegible] तिनागे चानन म

त्वयः। रसते [illegible] पारमेपा [illegible] नेरमस्य पः। तेसा रसाः पक्षिविशेषाः [illegible] तेन रसमान सारसेन सम

येन धार कालेनेत्यर्थः। सारसो नाम [illegible] मेथुनी का मीगोमे [illegible] दनिपारवेः। श्रंगभा

नौस्तन योः धाज लानौ व नौः [illegible] संदेहः अभिरौ [illegible] भिन वा। महाने रसिरुर्ज हर्ष

त्रिोकः। नवाप [illegible] ते ति भार। [illegible] हेतु नाव लीन ले

तिजावेः। परिर भर्त विभाविगने [illegible] त्याथ्य ले काः। नयाउ दिप कस्या [illegible] प्रित यो

ल्लि: [illegible] विजप स्त्यर्थः। अतिरपरलनिबंधना अनवद लें नारः। [illegible] ओवद्दुमि

कं यत्र।।२५।। जानेति। पाली [illegible] सारसिका का [illegible] नेहायुषे ९

व सारसिका। सारसांगनेः का [illegible] निपां विका रोपः धो भी आ

द्भिर्धनेरि [illegible] का कुत्थ [illegible] द्रस्त्रे इतिव जौ प्रयोगः। कांते प्रिये आते

श्रीति [illegible] रसिका रसवनी [illegible] सर्थः। अतइति [illegible] सा काली ए कांते रह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सितस्य कांतस्य संपर्कं प्राप्य उरगप्रकृष श्रेरण्या द्वर्धमेघकामोहन्न नीलां शुरनर्कीर्तिन जनतो । सर्वापित्री सर्वानपिशु
रनविशेषा नु कामतं च प्राप्ति द्वारा नृविलक्ष्यं जना देवि संगात्मप्र पदाया श्राविद्भूता । मन्नमवरं रत्नं ॥ १६ ॥ अथैके नहेमं जन्मा
हा सन्नद्धति मरुंदः पंचायुधा । स्मरव्ययमदः कामो द्वीपकः कुसुमार्थः । तेन स्वचेनतोषितः तेन स्मरस्तदा समप्तो षितेन श्रातस्व
२ वरं तद्धमावेद्य सन्दर्तिरत्नं हान्सवमाहगहा सव ना श्रेत स्ववके स्मरा मरः वः स्तुत्यर्थं श्रेष्ठ दुवितेन यस्त नायस्तः कर्मद्विके
वसति श्रेष्ठ धौरितिनिज गमः । गानित्र ह्रीं स्याद्विश्व कवे च कामस्य द्वैता भार्थना । कांते च जनः कांता जनेन ज्ञानावे कवचने
न ज्ञाताये कवचने रहस्मिन्न तनं यन्ना तृस्य द्वीपके ये श्रा कृष्ण क्षिरे कहे रते तुरते हे मते भयाहे मस्त कान्तु हेमनी
षु । अथिन्नृ धी यनी षपि द्वति भावः । सर्वत्रगात्र च ते लोप श्येति हेमंतरा यादाद रात्र संस्पृश्यः । तकार लोप स्वरदि दू
हान्तिसा दि नाज्ञि पूरजनी भुकेषुगानः रो ते स्मरस्व पं तिस्मन केपी स्पर्थः । लेट्टूति स्मते लेट् । २ तेनद्रुतिभ
भिगतः भंगात् रहूति यज्यते । वसंतेति लूकाहै ते ॥ १७ ॥ अथैकेन दिशि रंत्रुर्हीय तिं । अस्म के नाम लपक्षै वनी २७
लेया श्रमकला श्रेमनध्या विकाश्ति तो श्रवणानि मर्ला श्रप्रयेव लेना सहां लीजेयानन्द स्वरूपये स्पर्का । विश्व
पेगत वनानि नाश्यति मा मिवे श्रुतेसा । मधुकरा ता मधुकरा णां तं च विनीक्ष जेनाय प्रशेव ज्ञेयो जयने शिव
तिर्धस्या: सा जयन्ती जया श्रा याते: धंक्ति: रसकजां यत्ने नम व्यास्वादेन कलाम यज्ञ मधुरं ध्वनी उसमधु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नस्फुटैकजङ्गमरः। गिरयां चं असजलनडरवैरलयत। मधुमदहेतुकस्य मधुकरलोपस्य पदलयलीलयाजनि
नविभ्रमश्च यदेतत्कदेशु लोकेशानन्दूतिगुणहेतुलेशः॥ कृतविलेसवितंसुतं॥१८॥ कर्णयंतमिति। हस्तं उपौरेवातिभ
१८ रेणमहाभारेणनलतेनवागौरयेण नगान्नृपक्षान्स्रावयंती स्रावयंतीमास्त्रमश्चरेच पूर्णान् प्रशिवसा
दिमाक्रियमसहायः कर्णयतीत्यलिनां गानयागीतध्वनेर्दकाररस्य यन विरामं विरामं च कर्णयंतेसमस्त मामले
अनुमानुउ विभक्त्यर्थे अव्ययीभावः। विभ्रान्ति विभ्राणो गृहगिरौ रैवतकान्हेविहर्तुं श्रीमान् सः हरिमधरकेक
या अयौद्धिरितः भगवल्लि हरिहरणोदन्तु गणमनुगृहीत श्लोको निपार्थितेषु वेणु लेशा॥ अंजनकामयोगा ज
स्या। वृत्तं वसंततिलकावृत्तम्॥१८॥ ॥ इति श्रीमहोपाध्यायपदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणश्रीमहो
पाध्यायकोलाचलमल्लिनाथसूरिविरचिते माघव्याख्याने सर्वंकषाख्ये षष्ठः सर्गः॥६॥ ॥ शुभमस्तु
स्वदं पुस्तकं॥ ॥श्रीसरस्वतीगणेशगुरुभ्यो नमः। ॥संवत् १८.. श्रावण [illegible] कृष्ण ५ ... लिने १८
दलिखितं॥ ॥

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1587
Dist. Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=05.10.20 17:14
,TRANSFERRED=2020/10/05 at 17:18:51
,PAGES=34
,TYPE=STD
,NAME=S0003887
,Book Name=M-1587-MADHVYADYAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection